

De zandwinning

Ons land is wereldberoemd om de manier waarop het zich aan de golven heeft ontworsteld en, voor een groot deel onder de zeespiegel gelegen, het hoofd boven water weet te houden. Anderzijds moeten wij echter, om op onze slappe grond wegeaanleg en woningbouw mogelijk te maken, grote stukken land weer aan het water prijsgeven. Overal om ons heen liggen de kunstmatige waterplassen die ontstaan zijn door zandwinning: de Klinkenbergerplas, het Valkenburgse Meer, de enorme zandwinput in het recreatiegebied Vlietlanden en ten noorden van Koudenhoorn 't Joppe. Onder de klei en het veen van de polders liggen dikke lagen zand uit de IJstijden, de Pleistocene afzettingen. Om dat zand is het te doen.

Het zandcontract

In juni 1966 deed B&W van Warmond het verzoek aan GS om ontheffing voor het tot water vergraven van een deel van de Zwanburgerpolder voor zandwinning en leverde Heidemij Nederland BV in opdracht van de gemeente een voorstudie. Daarna investeerde Warmond tot eind 1968 3 miljoen gulden in de aankoop van grond. Het renteverlies over 1969 was bijna 2 ton. De ontheffing werd in 1969 verleend, tot uiterlijk 1 januari 1980, en niemand ging hiertegen in beroep.

In 1970 verkocht Warmond het recht van zandwinning aan de NV Gronden zandexploitatie maatschappij Rijnland te Zoeterwoude. Het contract werd mede ondertekend door de vier bedrijven die schuil gingen achter Rijnland. Er werd in het contract uitgegaan van 10,2 miljoen m³ winbaar zand en de prijs was 3,05 gulden per m³. Rijnland moest van het totaal verschuldigde bedrag iedere drie maanden een termijn betalen die overeenkwam met 300.000 m³ zand, dus 915.000 gulden, tot het hele bedrag van ruim 30 miljoen was voldaan. Dit stond los van het werkelijke tempo van de zandwinning.

Het uitblijven van de goedkeuring voor het bestemmingsplan maakte dit alles tot een hachelijke zaak. De normale volgorde zou zijn: het bestemmingsplan wordt goedgekeurd en vervolgens gedetailleerd; de gronden worden aangekocht; het zand wordt verkocht; het plan wordt bestekklaar gemaakt en aanbesteed. De omgekeerde volgorde in de opzet maakte dat men binnen de gemeente onvoldoende greep had op de uitvoering van het plan.

De overeenkomst werd vanwege vertraging bij de voorbereiding nog twee keer kort na elkaar gewijzigd. De eerste betaling werd uitgesteld, het aantal termijnen iets verlaagd en het bedrag per termijn verhoogd. Uiteindelijk begon de zandwinning pas in augustus 1972. Op dat tijdstip visten Warmond en Rijnland NV voor wat betreft zandlevering voor de Leidse Merenwijk ruim achter het net. Dat zand kwam uit de Klinkenbergerplas, die in het dorp nog steeds *'de put van Menten'* heet, naar de Warmondse ondernemer die aan de zandleverantie goed heeft verdiend.

Al snel werd duidelijk dat de afzet van het zand ver achterbleef bij de raming. Aan het begin van de jaren zeventig was er een economische recessie, in 1972 hadden we de eerste oliecrisis. Er werd minder gebouwd en de aanleg van wegen ging op een laag pitje. Omdat er ter plekke geen gelegenheid was om zand in depot te zetten, stagneerde de winning. Alle werkzaamheden eromheen liepen daardoor ook vertraging op. Met uitzondering van twee grootschalige projecten, in 1975 500.000 m³ voor een uitbreidingsplan bij Alphen aan de Rijn en in 1977 2,5 miljoen m³ voor de Schiphollijn, werd het zand in kleine hoeveelheden afgevoerd naar allerlei projecten in de regio. Voor de Schiphollijn werd tijdelijk een tweede zandzuiger in gebruik genomen.

Een wurgcontract

Rijnland NV kreeg het al gauw moeilijk. Koninklijke Wegenbouw Stevin BV, ontstaan doordat Stevin Groep de Koninklijke Maatschappij Wegenbouw - één van de moedermaatschappijen van Rijnland - overnam, rekende in een brief aan B&W (12 december 1975) voor dat Rijnland al ca 16,5 miljoen gulden had betaald, maar slechts ca 1,4 miljoen kuub zand, overeenkomend met ca 4,3 miljoen gulden had gewonnen. Conclusie: elke redelijke bedrijfseconomische verhouding was zoek. Ook de andere drie moedermaatschappijen hadden problemen; één daarvan had zich inmiddels ter overname aan Stevin aangeboden. Stevin stelde een wijziging van de overeenkomst voor, die in de reactie van B&W in februari 1976 slechts gedeeltelijk werd geaccepteerd. De periode waarin zand gewonnen en reeds betaald zand afgevoerd kon worden, werd verlengd tot 1 januari 1986, gesteld dat daarvoor ontheffing kon worden verkregen bij de provincie. De vaste termijnbetalingen werden echter niet omgezet in betalingen per gewonnen en afgevoerde m³ zand. B&W zei het nog eens duidelijk: de gemeente moest vanwege haar geringe draagkracht door middel van dit contract van alle mogelijke risico's worden gevrijwaard en had daarmee bewust afstand gedaan van het voordeel van eventuele prijsstijgingen van het zand. Dit uitgangspunt was terug te vinden in de overeenkomst en door alle betrokkenen aanvaard. Zowel de risico's als de voordelen zouden geheel ten laste en ten bate zijn van Rijnland NV.

Op de topografische grijskaart zijn de grenzen van de resten van de oorspronkelijke Zwanburgerpolder dik overgetrokken en het water in de noordelijke deel van de polder dat is blijven bestaan, is grijs gemaakt. Links in het midden Koudenhoorn en rechts daarvan in de onderste helft van de kaart Strengen, Tengnagel en het padvindeiland.

De heer Cor Zoetemelk, erelid van Moestuinvereniging Koudenhoorn, was ten tijde van de zandwinning aanvankelijk chef financiën en later gemeente-secretaris. Hij zegt hierover in een interview (november 2008):

'De verplichting die ze waren aangegaan om te betalen ongeacht de hoeveelheid zand die gewonnen werd, dat was een zware belasting, daar hebben ze onder gezocht. Gedeputeerde Borgman maakte daar tijdens een werkbezoek een opmerking over. Die zei in de richting van Warmond: 'Ik vind het een wurgcontract'.

Rondom de zandwinning

Om de zandwinning mogelijk te maken waren veel andere werkzaamheden nodig, om te beginnen het ontzandinggereed maken van het terrein. De polder bestond uit grasland waar de toplaag van klei en veen vanaf moest om bij het zand te komen. Het ging om een enorme hoeveelheid grond. In

Eerste fase van de zandwinning, 1971. De bovengrond wordt afgegraven en gebruikt voor de nieuwe boezemkade. Er kon niet overal worden gegraven omdat niet alle grond in eigendom van de gemeente was.

oktober 1971 bijvoorbeeld, was men klaar met het verwijderen van 240.000 m³ bovengrond van 7 ha zandput, waaruit 500.000 m³ zand kon worden gewonnen. Het was de bedoeling om die bovengrond zoveel mogelijk in de nabije omgeving te gebruiken. Voorafgaande aan de zandwinning lag de bestemming voor de hand, want voor het water kwam moesten de stukken van de polder die bleven bestaan beschermd worden. Voor de nieuwe kades (dijken) was veel grond nodig.

De zandput kreeg een waterniveau dat gelijk was aan de boezem van Rijnland. De begrenzing van de zandput aan de noordzijde had te maken met de plaats van de molen en het feit dat het resterende deel van de Zwanburgerpolder zijn molengang, de Kruissloot, moest behouden. Aan de zuidkant daarvan was een nieuwe boezemkade nodig, een waterkering tussen het land in de polder (laag) en het water van de boezem (hoog). Deze werd gemaakt toen de polder nog droog was. Vanaf het moment dat hij er lag, kon de molen alleen nog het noordelijk deel van de polder bemalen. Ook zonder zandwinning werd het in het zuiden daarna snel natter.

Nadat de zandwinning was begonnen, werd de bovengrond vooral gebruikt om de eilanden die overbleven ten zuiden en oosten van de zandput op te spuiten. Ook die delen van de polder moesten van te voren kades krijgen om het water buiten en de opgespoten grond binnen te houden. Zie onder

Het verzetten van grond: op de voorgrond is bovengrond weg gegraven, op de achtergrond wordt de nieuwe boezemkade opgeworpen. Links de Zwanburger molen.

‘Grond- en waterwerk’. En tenslotte moest een deel van de bovengrond gereserveerd worden om na de zandwinning als slibdeken in de plas terug te storten.

In de eerste fase van de zandwinning ging alleen het oostelijk deel van de toekomstige plas onder water. Dit had vooral te maken met het feit dat in het westelijk deel van de polder nog niet alle grond in handen van de gemeente was. Er werd een hulpkade gemaakt van het meest noord-oostelijke puntje van het Wooneiland (nu achterin het Stiltegebied) in noordelijke richting naar de nieuwe boezemkade van de Zwanburgerpolder.

Toen kwam de zandzuiger. Dit gebeurde in januari 1972. André van Velzen, die jarenlang bij de gemeente Warmond in de buitendienst werkte, vertelt:

‘De zandzuiger die over de Zijl was aangekomen, vrat zich door de dijk heen en nam het water met zich mee. Dit gebeurde ten zuiden van boerderij de Eenzaamheid, vlak onder de nieuw aangelegde boezemkade, ongeveer waar nu Tegnagel eindigt. Het gemeentepersoneel werd in de gelegenheid gesteld om er getuige van te zijn. De zandschepen waar het zand in werd gespoten lagen aanvankelijk nog in de Zijl.’

Vanaf dat moment moest het weghalen van nog aanwezige bovengrond gebeuren door te baggeren of liever door te zuigen, want dit gebeurde niet met

een baggerschip maar met de zandzuiger. Dit vertelt Bert de Winter, een Warmonder die veel in de polder kwam en zelf als stuurman op een zandzuiger heeft gewerkt. De bres in de dijk werd voor korte tijd dicht gemaakt, omdat over de dijk gereden moest worden. De zware machines die in de polder nodig waren, werden aangevoerd op platte boten en daar aangeland. Ook de keten waar de dijkwerkers konden schuilen en schaften stonden er.

Plan van doorstroming

Aanvankelijk mocht het zand onder de Zwanburgerpolder tot 31 meter beneden NAP worden gewonnen. Diep onder westelijk Nederland zit een grote bel zout grondwater, er kwam dus bij de zandwinning veel zout water vrij. Omdat de zandput deel zou gaan uitmaken van de Kagerplassen, mocht hij vanaf het begin niet geïsoleerd blijven van de rest van de boezem. Het zoute grondwater moest zo snel mogelijk worden verdrongen door zoet water. Hiervoor moest voldoende water door de zandput stromen richting Katwijk aan Zee. Hiertoe werden al kort na het begin twee verbindingen (coupures) gemaakt, de een naar de Zijl in het noordoosten van de nieuwe plas (de Tonneduiker), de ander in het zuiden naar de Groote Sloot (de Bak). Het laatste stuk van de Groote Sloot, van de Broekdijkmolen tot de Zijl werd afgesloten zodat alle stroming via de nieuwe verbinding ging. Al na anderhalf jaar bleek dat de verzoeting van het grondwater in orde was en werd de toegestane diepte verhoogd tot min 36 m NAP. Vanaf juni 1977 maakte de aannemer gebruik van een nieuwe diepzuiger die tot 40 meter kon komen. De zuigmond wordt daarbij verder dan de toegestane diepte in de bodem gestoken, waarbij het zand er als een trechter heen vloeit. In delen van de plas waar de toegestane diepte van de zandwinning was bereikt, moest op de nieuwe onderwaterbodem een slibdeken worden gestort om de ondergrond zo af te sluiten dat er geen menging van zout en zoet water meer mogelijk was.

Er zijn ruimschoots verhalen in omloop dat de zandput aan het eind van de zandwinning veel dieper was dan toegestaan. Heidemij constateerde in 1985 in het westelijk deel van de put plaatselijk een waterdiepte van 41 m. De aannemer was verplicht dit aan te vullen tot 36 m, uiteraard met schone grond. Ook dat leverde later een verhaal op, dat er troep van elders voor was gebruikt.

Grond- en waterwerk

Aan de zuid- en oostkant van de plas die door de zandwinning ontstond, zouden drie stukken land van de Zwanburgerpolder overblijven. Dit werd

Ontzandinggereed maken. Een blik in zuidelijke richting over het oostelijk deel van de polder. Links de Zijl met de afgesneden bocht en het padvinderseiland. In de verte de Broek- en Simontjespolder met in het midden aan de Grootte Sloot de Broekdijkmolen. Daarvoor de Strengen en rechts daarvan het terrein waar nu het uiteinde van het stiltegebied ligt. Beide zijn door dijken in depots verdeeld waar al bovengrond in is gespoten. Kronkelige dubbele lijnen zijn de oorspronkelijke sloten met hun oevers. Links op de voorgrond de bres waar de zandzuiger doorheen is gekomen. Rechts de zandzuiger, die waar nodig ook het baggerwerk doet. Rechts daarvan de hulpkade. Al in mei 1972 is er sprake van de bebakening van een vaargeul voor de recreatievaart door het wingebied. Dit is dus voor die tijd.

aan de oostkant bepaald door de noodzakelijke bescherming van de omgeving, aan de zuidkant door de grenzen van het winbare zand. Het resultaat is goed te zien op de kaart van het plan uit 1967, zie *'De geschiedenis van Koudenhoorn'*. Aan de westkant ontstond het Wooneiland en aan de oostkant het Zijleiland en het Schiereiland, die recreatiegebied werden. Deze drie terreinen moesten ontpolderd worden. Ze werden opgehoogd zodat ze van polderland overgingen in boezemland. Eromheen werd een stevige rand aangebracht, een damwand plus een kade, die moest voorkomen dat de opgespoten grond ervan af schoof, vooral zolang die grond nog niet was ingeklonken. Door deze kades kwam de vorm van de eilanden in grove lijnen vast te staan. Bert de Winter:

'Dit waren perskades van meer dan twee meter hoog, waarop her en der pijpen lagen. Hierop werd de zandzuiger aangesloten als hij bovengrond ging verspuiten. Het oppervlak van de eilanden was door dwarsdijken in

De boezemkade aan de zuidkant van de Zwanburgerpolder op 18 januari 2007 tijdens een zuidwesterstorm windkracht 9. Achter de stuivende golven ligt de lage polder. Foto Marjan Schavemaker.

verschillende depots verdeeld, die stuk voor stuk opgevuld konden worden, al naar gelang het beste uitkwam in verband met de ligging van de zuiger.' Het Schiereiland is nooit een schiereiland geworden. Het uiteinde van de Groote Sloot, dat volgens het plan van doorstroming afgesloten moest worden, werd als gevolg van tijdnood niet gedempt. In plaats daarvan kwam er een damwand ter hoogte van de molen.

De kades rond de drie nieuwe eilanden moesten allemaal aan de buitenkant een oeverbescherming krijgen. Ook langs grote stukken oever buiten het project was extra bescherming nodig, onder andere doordat de coupures een verandering in de stroming veroorzaakten en stukken kade aan de overkant ervan meer open kwamen te liggen ten opzichte van de wind. Dit was het geval bij de Boterhuispolder aan de overkant van de Zijl en de Broek- en Simontjespolder aan de overkant van de Groote Sloot. Soms ging het toch mis en moesten afkalvende oevers gerepareerd worden. Op 3 januari 1976 werd bij een storm uit het zuidwesten door golfoploop vanuit 't Joppe ernstige schade toegebracht aan de Zijldijk tegenover coupure de Tonne-duiker. Je kon er tijdens de storm ook niet langs op fiets of brommer. Daarna is in het water voor de oever een stevige rand aangebracht om de golfslag te breken.

Uitgangspunt voor het hele project was een 'gesloten grondbalans', wat betekende dat alle vrijkomende bovengrond binnen het werkkerrein moest

worden verwerkt. Een deel hiervan moest worden gereserveerd om later te gebruiken als slibdeken. Het vinden van depots was echter een probleem. De gemeente zat in diverse stadia van het werk ernstig omhoog met overgeschoten bovengrond. Dan werd er naarstig gezocht naar afzetmogelijkheden, o.a. voor gebruik in tuinen en plantsoenen. Leiden (1972) vond het te duur en nam dus niet af. In 1974 werd zelfs overwogen om de Broek- en Simontjespolder tussen Merenwijk en Groote Sloot op te hogen. Toen het niet anders kon, werd in 1979 ca 187.000 m³ grond tijdelijk in een oud zandgat in het Zweiland gedumpt. Dat was een kostbare aangelegenheid, niet alleen vanwege het werk, maar ook doordat de Dienst der Domeinen zowel voor het storten als voor het (verplichte) terugwinnen een bedrag per m³ in rekening bracht. Op andere momenten kwam men juist weer grond te kort. Tegen het einde van de zandwinning (1983) kwam er specie van buiten het project, uit het Rijn-Schiekanaal, o.a. om als gronddeken op de onderwater taluds te storten. In 1985 kon hiervoor grond van het graven van de waterpartij in het Stiltegebied worden gebruikt.

Grond- en zandwinningsbedrijf der gemeente Warmond (GZB)

Bij het doornemen van de verslagen van de gemeenteraad en de correspondentie tussen B&W en de raad uit de periode voor en aan het begin van de zandwinning, vormt zich een beeld van het gemeentebestuur van een klein dorp, dat bezig is zich te vertillen aan een veel te omvangrijk project. De gemeentesecretaris en de directeur gemeentewerken moeten er 's avonds en in het weekeinde aan doorwerken. Er is op het gemeentehuis dringende behoefte aan personeelsuitbreiding. Liefst zou men een topambtenaar in dienst nemen, die zich geheel aan de coördinatie van het plan kan wijden. Eventueel een gepensioneerd ingenieur die het klappen van de zweep kent, maar dat is voor Warmond onbetaalbaar. De heer Van der Kroft, voorzitter van de commissie financiën, legt in de gemeenteraad van 28 september 1971 uit hoe dat komt:

'Warmond is een gemeente met 4-5000 inwoners met bijbehorend ambtenarenbestand en -salarisering. De salarisschaal is geen kwestie van functiewaardering, maar gebonden aan het inwonertal. Dit begint bij de schaal van de burgemeester en wordt dan naar beneden in de hiërarchie, de secretaris, de ontvanger enz., steeds minder. Warmond zal altijd wel een doorgangshuis blijven. De problematiek gaat het dorp ver te boven. Meestal spelen dit soort problemen in veel grotere verbanden en worden aangepakt door mensen die daar veel beter voor betaald worden. Warmond pleegt al een paar jaar roofofbouw op de aanwezige topambtenaren'.

Er wordt gezocht naar mogelijkheden om de betrokkenen beter te betalen. Uiteindelijk wordt de volgende oplossing gekozen. Aangezien begeleiding

en coördinatie van zo'n plan niet tot de normale werkzaamheden van een gemeentesecretaris behoren, wordt voor hem een nieuwe functie in de 'Salaris- en rangenverordening' van de gemeente opgenomen. Hij krijgt een toelage van 2400 gulden per jaar. Dan wordt eind 1971 de 'Verordening op het beheer van het Grond- en zandwinningsbedrijf der gemeente Warmond' vastgesteld door de raad en goedgekeurd door GS. De gemeente is nu dus ondernemer. De directeur gemeentewerken wordt van het bedrijf technisch directeur en de chef financiën economisch directeur. Zij ontvangen hiervoor respectievelijk 2100 en 1800 gulden per jaar bovenop hun normale salaris.

Zandwinst

Veel inwoners van Warmond vragen zich decennia na de afronding van de zandwinning en het gereedkomen van het plan Zwanburg nog steeds af waar nu eigenlijk al die miljoenen uit de zandwinning zijn gebleven. Ruim 30 miljoen gulden was nogal iets, maar de gemeente maakte ook veel kosten. Aan het begin werd in de totale exploitatieopzet van het plan Zwanburg uitgegaan van een voordelig saldo van 3,8 miljoen.

Al het grond- en waterwerk rondom de zandwinning en alle onderzoeken, boringen, metingen en vergunningen die daarvoor nodig waren, moesten door Warmond betaald worden. Zelfs als de aannemer bij het zandzuigen op hinderlijke klei- of veenlagen stuitte, was Warmond daarvoor aansprakelijk, want die klonten moesten worden afgezeefd, anders werden de zandschepen afgekeurd.

De vertragingen bij de zandafzet waren heel onvoordelig voor het gemeentelijk Grond- en zandwinningsbedrijf, doordat de van gemeentewege uit te voeren werken steeds moesten worden uitgesteld. Door prijsstijgingen waren de daarvoor benodigde bedragen van jaar tot jaar hoger dan oorspronkelijk was begroot, terwijl de inkomsten van het zand gelijk bleven. Dit bracht de hele financiële opzet van de zandwinning in gevaar. Wat ook niet hielp was, dat Warmond jarenlang voor dit werk vast zat aan dezelfde aannemer aan wie de zandwinning was verkocht. Enige concurrentie was prettig geweest, maar uiteindelijk ging de aanbesteding van het weghalen van de bovengrond en al het andere werk toch onderhands naar Rijnland NV. Cor Zoetemelk:

'Ja, ze waren daar toch, dan bleef dat in één hand. Wat bij zo'n werk ook speelt, op een bepaald moment moet je die weg wel volgen, want anders zitten die aannemers constant in elkaars vaarwater en dat moet je zien te voorkomen want daar kunnen alle mogelijke claims uit voortvloeien.'

De gemeenteraad ging akkoord met 'werken in teamverband met een open begroting' en werd vervolgens geconfronteerd met snel oplopende kosten. Halverwege 1970 werd voor het verzetten van grond in de eerste fase nog

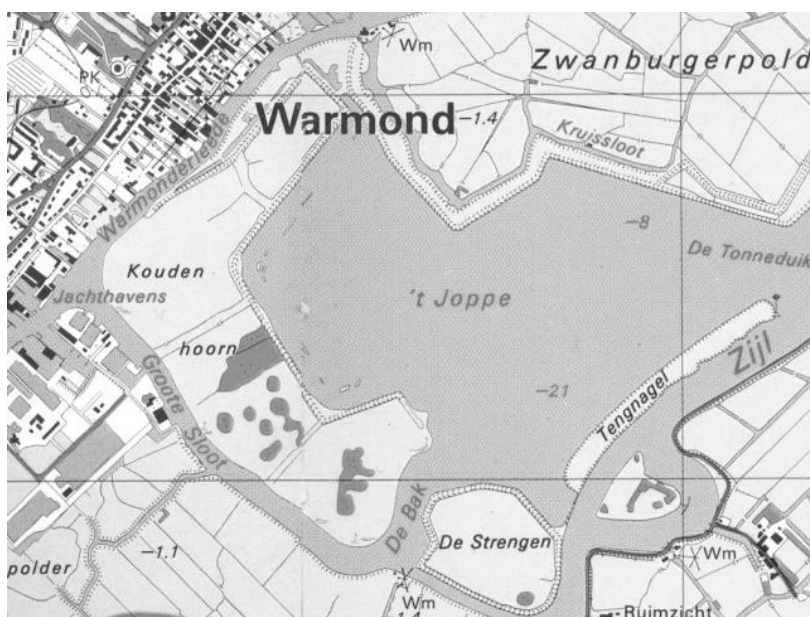

Kaart uit het stageverslag van Martien Jansen, situatie ca 1980. (Zie 'De geschiedenis van Koudenhoorn'.) De Grootte Sloot en de Leede zijn nog niet verbreed, de lijnen buiten de spuitkades zijn de boezemkades. In de strook daartussen lag nog weidegrond. Het bedrijfscomplex van scheepswerf De Leede ligt bij de noordpunt (zie 'De brand'). Aan de noordoostpunt van het toekomstige stiltegebied zit nog een rest van de hulpkade die de polder in twee stukken verdeelde. De eilandjes voor de oever verdwenen later in de diepte.

ruim twee miljoen gulden gerekend, na wat vertraging was dat halverwege 1971 al ruim drie miljoen. Dit kon nooit alleen verklaard worden door de inflatie. Heidemij, dat als directievoerder verantwoordelijk was voor de onderhandelingen met de aannemer, deed echter alsof hier niets aan te doen was. De gemeente kreeg de indruk dat de behartiging van haar belangen niet in goede handen was. Toen bovendien bleek dat de oud-directeur van Heidemij president-commissaris was bij Rijnland NV, ontstond er een stevige vertrouwenscrisis. Het werd met enige moeite goed gemaakt, partij- en besloten tot een verbeterde overlegstructuur. Heidemij kon ook moeilijk overal de schuld van krijgen. Een deel van de vertragingen werd bij-

voorbeeld veroorzaakt doordat Leiden nog steeds veel grond in de polder in handen had. Dat was deels grond waarop Warmond woningbouw wilde plegen en ook toen die niet doorging, kon de aannemer er geen grond in depot leggen, wat soms tot uitstel leidde. Een andere complicatie was, dat het bestemmingsplan nog niet was goedgekeurd.

Pas begin 1982 bij de aanbesteding van het graven van het Zomergat ging het definitief mis met de onderhandelingen met Rijnland NV en ging het werk naar de Leidse aannemer Schouls, die daarna ook de inrichting van Koudenhoorn deed.

Koudenhoorn op de topografische kaart uit 1983, kort voor het graven van het Zomergat. De Groote Sloot en een deel van de Lee-de zijn verbreed, de spuitkades aan die kant zijn weg gehaald. Op een deel van het eiland heeft zich wilgenbroekbos ontwikkeld.

Dan waren er de kosten van de externe adviseurs. Cor Zoetemelk vertelt hierover:

'Ze moesten wel externe adviseurs inhuren. Dat kon in de gegeven omstandigheden moeilijk anders door het eenvoudige feit dat het zo'n omvangrijk geheel was, een plan dat qua grootte ver uitstak boven het denken hier in Warmond. Dit begon met het Instituut voor Stad en Landschap te Rotterdam, een planbureau met ingenieurs, planologen, die advies gaven aan gemeenten, omdat die daar geen eigen apparaat voor hadden. Dit speelde al jaren. Ir. Schut, oud minister, was daar de hoogste baas. Verder waren er de gebroeders Das, het bekende bureau, die maakten een fraaie tekening van het toekomstige Wooneiland. Keurig in perspectief. Grote jongens, dat heeft heel veel geld gekost.(zie 'De geschiedenis van Koudenhoorn')

De zandwinning zou veel waterbouwkundig werk geven, het was in die polder een geweldige ingreep. Dat was echt Heidemij werk. Die zijn ge-

bleven tot het einde van het plan. Zij maakten bestekken en hielden ook toezicht op de uitvoering van het werk. De gemeente moest die externe deskundigheid ook wel benutten, omdat in al de vergunningen die de gemeente nodig had, het Hoogheemraadschap van Rijnland en Provinciale Waterstaat een belangrijke rol speelden. Dat waren de twee grootheden die uitmaakten wat er wel en wat niet mocht. Daar was de gemeente volkomen afhankelijk van. Er was een heel scherp toezicht, alles was beschreven en vastgelegd. Aan de nieuwe boezemkade werden hoge eisen gesteld. Als er met die kade iets gebeurt loopt de hele polder onder water'.

Je kunt rustig stellen dat er aan het armlastige dorp Warmond heel wat is verdiend. Gevolg van dit alles was, dat de winstverwachting in de loop van het project steeds naar beneden moest worden bijgesteld. In 1975 kreeg de gemeente zelfs voor drie jaar de status van artikel 12 gemeente. Dit hield in dat Warmond onder curatele stond van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en dat de gemeenteraad geen enkel initiatief met financiële consequenties kon nemen.

Uiteindelijk komt het erop neer dat in de loop van de zandwinning alleen een deel van de nieuwe de riolering en een herinrichting van de Dorpstraat vanuit het GZB zijn bekostigd. Eind 1982 werd gesteld dat er geen geld uit het zandwinningproject meer naar de algemene dienst zou gaan. De opbrengst was nodig binnen het project Zwanburg voor de bouw van de brug en de inrichting van het eiland. Toen Koudenhoorn in 1987 klaar was, kon het project worden afgesloten. Per 1 januari 1988 werd de balans opge maakt: er was slechts 1,6 miljoen gulden over. Dit moest gereserveerd worden, de rente was nodig voor toezicht en onderhoud op het eiland. Maar ook dat was geen vetpot

Bronnen:

- Gemeentearchief van Warmond in het Regionaal Archief Leiden t/m 1984 en in Voorhout (Bestuurscentrum) vanaf 1985 (zie ook bij 'de geschiedenis van Koudenhoorn');
- Artikelen uit het Leidsch Dagblad, rubriek 'Stad en Rand';
- Cor Zoetemelk, Bert de Winter en André van Velzen (mondeling).
- De eerste drie foto's in het artikel zijn afkomstig uit de fotocollectie van de gemeente Warmond die berust bij het Regionaal Archief Leiden.

Charlotte Matthijsse